

ŠTO DONOSI ZAKON O POSREDOVANJU PRI ZAPOŠLJAVANJU I PRAVIMA ZA VRIJEME NEZAPOSLENOSTI

Hrvatski je sabor 21. ožujka 2002. godine donio Zakon o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti (objavljen u *Narodnim novinama*, br. 32 od 28. ožujka 2002.), koji je zamijenio dotadašnji Zakon o zapošljavanju (*Narodne novine*, br. 59/1996., br. 82/2001. i br. 114/2001.). Zakon je stupio na snagu potkraj ožujka 2002. godine. Kao i starim, tako se i novim Zakonom uređuju sljedeće djelatnosti: posredovanje pri zapošljavanju, profesionalno usmjeravanje, obrazovanje u cilju povećanja zapošljavanja radne snage, osiguranje za slučaj nezaposlenosti, aktivno djelovanje na tržištu rada u cilju poticanja prostorne i profesionalne pokretljivosti radne snage, te novog zapošljavanja i samozapošljavanja (čl. 1.). Ove se djelatnosti obavljaju za nezaposlene i zaposlene tražitelje zaposlenja, poslodavce i druge osobe koje traže informacije i savjete o uvjetima i mogućnostima zapošljavanja (čl. 2.).

U novom Zakonu došlo je do nekih važnih izmjena, tj. prestanka važenja nekih odredbi prethodnog Zakona o zapošljavanju, s jedne strane, te donošenja posve novih odredbi, s druge strane. Zbog toga se na tržištu rada mogu očekivati višestruko značajne promjene. Neke su od njih vidljive već sada, a neke se mogu očekivati nakon pune primjene podzakonskih akata (pravilnika) kojim su neka područja pobliže definirana. Radi se, naime, o sljedećim pravilnicima:

- Pravilnik o aktivnom traženju posla i raspoloživosti za rad;
- Pravilnik o obavljanju djelatnosti u svezi zapošljavanja izvan Hrvatskog zavoda za zapošljavanje;
- Pravilnik o odgovarajućem smještaju.

Spomenuti pravilnici objavljeni su u *Narodnim novinama* (br. 96 od 14. kolovoza 2002.), a njihova je primjena započela potkraj kolovoza odnosno početkom rujna 2002. godine.

U ovom prikazu osvrnut ćemo se na neke najznačajnije promjene izazvane donošenjem novog Zakona. Prije svega, značajne izmjene u odnosu na raniji Zakon dogodile su se u sa-

moj definiciji nezaposlene osobe (čl. 7.). Između ostaloga, to može izazvati promjene u strukturi i opsegu registrirane nezaposlenosti. U starom Zakonu o zapošljavanju nezaposlena osoba je bila definirana na sljedeći način: "Nezaposlenom osobom u smislu ovoga Zakona smatra se osoba sposobna za rad, u dobi od 15 do 65 godina koja je evidentirana u Zavedu kao tražitelj zaposlenja i redovito se prijavljuje Zavedu, a koja:

- nije u radnom odnosu,
- nije vlasnik ili većinski suvlasnik više od 51% udjela u trgovačkom društvu ili u drugoj pravnoj osobi,
- ne obavlja samostalno profesionalnu i gospodarsku djelatnost,
- nije vlasnik ili većinski suvlasnik više od 51% udjela u poljoprivrednom gospodarstvu,
- nije redoviti učenik, redoviti student ili umirovljenik." (članak 53.)

U Zakonu o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti (*Narodne novine*, br. 32 od 28. ožujka 2002.) nezaposlena osoba je definirana na sljedeći način: "Nezaposlenom osobom u smislu ovoga Zakona smatra se osoba sposobna ili djelomično sposobna za rad, u dobi od 15 do 65 godina koja nije u radnom odnosu, te ako:

- ne ostvari mjesečni primitak, odnosno dohodak od samostalne djelatnosti koja se povremeno obavlja prema propisima o porezu na dohodak, a koji je veći od najvišeg iznosa novčane naknade utvrđene člankom 35. ovoga Zakona,
- nema registrirano trgovačko društvo ili drugu pravnu osobu, odnosno nema većinski udio u trgovačkom društvu ili drugoj pravnoj osobi,
- nema registrirani obrt, slobodno zanimanje ili djelatnost poljoprivrede i šumarstva,
- nije osigurana kao poljoprivrednik po propisima o mirovinskom osiguranju,
- nije korisnik mirovine, osim korisnika mirovine koji ostvari pravo na invalid-

sku mirovinu na temelju profesionalne nesposobnosti za rad,

- nije redovni učenik ili student,
- aktivno traži posao i raspoloživa je za rad." (članak 7.)

Dakle, u odnosu na ranije određenje nezaposlene osobe, naglasak u novoj definiciji je na visini dohotka koji osoba može ostvariti od samostalne djelatnosti koju povremeno obavlja izvan radnoga odnosa, te na aktivnom traženju posla i raspoloživosti za rad. Što konkretno znači "aktivno tražiti posao" i "biti raspoloživ za posao" definira Pravilnik o aktivnom traženju posla i raspoloživosti za rad. Također napominjemo da su upravo ova dva obilježja (aktivno traženje posla i raspoloživost za rad) približila definiciju nezaposlene osobe iz novog Zakona kriterijima koje je postavila Međunarodna organizacija rada.

Na definiciji nezaposlene osobe temelji se osnovna evidencija nezaposlenih osoba Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje. Pored ove evidencije Zavod ima i tzv. pomoćnu evidenciju u kojoj se vode osobe koje nisu nezaposlene, ali traže usluge Zavoda (npr. zaposlene osobe koje žele promijeniti posao i sl.). Evidenciju o nezaposlenoj osobi Zavod prestaje voditi (tj. osoba se briše iz evidencije) ako ta osoba:

- 1) zasnjuje radni odnos;
- 2) kao korisnik novčane naknade ostvari mjesečni primitak, odnosno dohodak od samostalne djelatnosti koja se povremeno obavlja prema propisima o porezu na dohodak;
- 3) ostvari mjesečni primitak, odnosno dohodak od samostalne djelatnosti koja se povremeno obavlja prema propisima o porezu na dohodak, a koji je veći od najvišeg iznosa novčane naknade utvrđenog člankom 35. ovoga Zakona;
- 4) bude zatečena na radu bez potvrde, ugovora, odnosno rješenja na temelju kojeg obavlja posao;
- 5) registrira trgovačko društvo ili drugu pravnu osobu, odnosno stekne većinski udio u trgovačkom društvu ili drugoj pravnoj osobi;
- 6) registrira obrt, slobodno zanimanje ili djelatnost poljoprivrede i šumarstva;
- 7) postane poljoprivredni osiguranik po propisima o mirovinskom osiguranju;
- 8) ispuni uvjete za prijevremenu starosnu mirovinu, starosnu mirovinu, odnosno ostvari

obiteljsku mirovinu ili ostvari invalidsku mirovinu zbog opće nesposobnosti za rad;

- 9) postane redovni učenik ili student;
- 10) nastupi na odsluženje vojnog roka;
- 11) nastupi na održavanje kazne zatvora duže od 6 mjeseci;
- 12) navršši 65 godina života, ako ispunjava uvjete za mirovinu po bilo kojoj osnovi;
- 13) bude uključena u program obrazovanja od strane Zavoda do isteka toga programa;
- 14) odbije se uključiti u obrazovanje na istom stupnju stručne spreme koje je organizirao i snosi troškove Zavod u cilju povećanja njene mogućnosti zapošljavanja ili ako bez opravdanog razloga prekine, odnosno ne izvrši obrazovanje;
- 15) ne javi se Zavodu u dva uzastopna mjeseca, a ne obavijesti Zavod o opravdanim razlozima nejavljanja;
- 16) ne ispunjava uvjete o aktivnom traženju posla i raspoloživosti za rad u skladu sa člankom 8. spomenutog Zakona;
- 17) odjavi se s evidencije;
- 18) ne prihvati ponuđeno zaposlenje u okviru stečene stručne spreme i radnog iskustva ili svojim postupanjem uzrokuje odbijanje zaposlenja od strane poslodavca u skladu s odredbama članka 11. stavak 2. spomenutog Zakona.

S aspekta potražnje za radom, tj. u strukturi i opsegu slobodnih radnih mjesta prijavljenih Hrvatskom zavodu za zapošljavanje, također se očekuju velike promjene. Naime, prema novom Zakonu poslodavci više ne moraju Zavodu prijavljivati svoje potrebe za radnicima, pa je stoga za očekivati da će se njihov broj znatno smanjiti. Proces opadanja broja slobodnih radnih mjesta prijavljenih Zavodu već je vrlo uočljiv i u ovih nekoliko mjeseci nakon primjene novog Zakona.

Upravo zbog navedenih činjenica, pri praćenju i analiziranju kretanja i strukture registrirane nezaposlenosti te registriranih slobodnih radnih mjesta u našoj zemlji potrebno je imati na umu statističke promjene izazvane administrativnim razlozima, tj. u ovom slučaju promjenama zakonskih odredbi.

U socijalnoj zaštiti nezaposlenih osoba novi Zakon nije donio bitne promjene u odnosu na prava zajamčena starim Zakonom o zapošljavanju. Dakle, prema tom Zakonu nezaposlena osoba može ostvariti pravo:

- na novčanu naknadu;
- na mirovinsko osiguranje;
- na novčanu pomoć i naknadu troškova za vrijeme obrazovanja;
- na jednokratnu novčanu pomoć i naknadu putnih i selidbenih troškova;
- pravo na zdravstveno osiguranje prema propisima o zdravstvenom osiguranju.

Budući da je novčana naknada pravo koje se za vrijeme nezaposlenosti najčešće koristi, reći ćemo nekoliko riječi o tome. Da bi nezaposlena osoba uopće mogla steći pravo na novčanu naknadu, mora ispuniti uvjet prethodnog rada, radni odnos joj ne smije prestati njezinom krivnjom ili voljom, mora se u zakonskom roku prijaviti Hrvatskom zavodu za zapošljavanje i podnijeti zahtjev za novčanom naknadom. Pravo na novčanu naknadu stječe nezaposlena osoba koja u trenutku prestanka radnog odnosa ima najmanje 9 mjeseci rada u posljednja 24 mjeseca. Iznimno od te odredbe, pravo na novčanu naknadu stječe žena koja u trenutku prestanka radnog odnosa ima dijete koje nije navršilo godinu dana života. Visinu novčane naknade čini prosjek obračunate plaće, umanjen za obvezne doprinose za puno radno vrijeme u posljednja tri mjeseca provedena na radu, na temelju kojih se ostvaruje pravo na novčanu naknadu. Novčana naknada ne može biti niža od 20% iznosa prosječne plaće isplaćene u gospodarstvu Repu-

blike Hrvatske prema posljednjem službeno objavljenom podatku, niti viša od iznosa koji utvrdi ministar nadležan za rad, uz prethodno mišljenje Gospodarsko-socijalnog vijeća i suglasnost ministra nadležnoga za financije. O kakvim se zapravo iznosima radi, za ilustraciju navodimo posljednje raspoložive podatke za mjesec kolovoz 2002. godine kada je najniža novčana naknada iznosila 741,40, a najviša 900,00 kuna.

I na kraju, napominjemo da je novim Zakonom znatno proširen prostor posredovanja pri zapošljavanju za privatne tvrtke ili, kako to Zakon kaže, za pravne i fizičke osobe izvan Hrvatskog zavoda za zapošljavanje. Njihova djelatnost pobliže je definirana već spomenutim Pravilnikom o obavljanju djelatnosti u svezi zapošljavanja izvan Hrvatskog zavoda za zapošljavanje. Koliko će to doista dinamizirati zapošljavanje na hrvatskom tržištu rada, teško je predvidjeti. Iskustva drugih zemalja, a i najave već postojećih privatnih posredovatelja u zapošljavanju u našoj zemlji, govore da su privatne agencije uglavnom zainteresirane za posredovanje pri zapošljavanju radnika specifičnih profila i zanimanja, uglavnom onih s višom stručnom i obrazovnom razinom. Prema sadašnjim najavama, njihovi će klijenti velikim dijelom biti već zaposleni radnici, što zasigurno neće razveseliti postojeće mnoštvo nezaposlenih osoba.

Nada Kerovec